

ХАЙЧЕВСЬКА Т. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНИХ ГРАФІЧНИХ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ПРОЗІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

Статтю присвячено вивченню невербальних графічних засобів експресії, до яких ми відносимо такі основні графічні засоби виділення елементів тексту, як додатковий прямий шрифт та курсив.

Ключові слова: невербальні графічні засоби експресії, графічні засоби виділення, додатковий прямий шрифт, курсив.

Статья посвящена изучению невербальных графических средств экспрессии, к числу которых мы относим такие основные графические средства выделения элементов текста, как дополнительный прямой шрифт и курсив.

Ключевые слова: невербальные графические средства экспрессии, графические средства выделения, дополнительный шрифт, курсив.

This article focuses on non-verbal graphic means of expression, to which belong such basic graphic means of text elements distinguishing as additional right type and italic type.

Key words: non-verbal graphic means of expression, graphic means of distinguishing, additional right type, italic type.

У текстах художніх творів письменники оперують переважно вербальними графічними засобами, щоб здійснювати експресивний вплив на читача. Однак це не є ознакою повної відсутності невербальних графічних засобів експресії у художніх текстах. Іноді можна спостерігати оригінальне розміщення тексту на сторінці, або виділений за допомогою іншого шрифту елемент тексту, які додають певних відтінків значення вербальному тексту. Можна констатувати, що такі невербальні компоненти повідомлення не залишаються поза увагою читача і сприяють зростанню інтересу до прочитаного, привертанню уваги до виділених елементів тексту.

Актуальність даної статті зумовлена зростаючим інтересом науковців до невербальних графічних засобів експресії та частковим висвітленням у сучасній лінгвістиці проблеми їхнього впливу на сприйняття художнього тексту читачем, а також ролі цих графічних засобів у забезпеченні експресії художнього твору.

Метою статті є аналіз відібраних прикладів експресивного використання основних графічних засобів виділення тексту (додаткового прямого шрифту та курсиву), визначення найбільш поширених випадків їх використання у текстах сучасних французьких художніх творів.

Об'єктом дослідження є додатковий прямий шрифт та курсив як графічні засоби виділення тексту, котрі належать до невербальних графічних засобів експресії.

Предметом статті є експресивний потенціал графічних засобів виділення, реалізація якого надає окремим елементам тексту особливих змістових відтінків.

Матеріалом статті є приклади, дібрані методом суцільної вибірки з сучасних французьких художніх творів, в яких додатковий прямий шрифт та курсив використано оригінальним, нетрадиційним способом.

Наукова новизна статті полягає у спробі вперше систематизовано представити випадки експресивного використання додаткового прямого шрифту та курсиву, визначити їхній експресивний потенціал, що реалізується у текстах сучасних французьких художніх творів.

Невербальні графічні засоби широко використовуються у сучасній рекламі. Опираючись на результати дослідження графічних стилістичних засобів проведених Н. В. Месхішвіллі та Г. Т. Костенко у галузі реклами [1; 2], М. В. Петровським – на матеріалі американської художньої літератури [3], вважаємо цілком доцільним визначити особливості експресивного використання цих засобів на матеріалі сучасних французьких творів. Опираючись на існуючі в сучасній лінгвістиці дослідження шрифту, ми дійшли висновку щодо аспектів його вивчення: як елемент типографського набору (структура шрифту тощо) [4; 5] та як засіб впливу на увагу читача [6]. За загальним визначенням шрифт – це графічна форма знаків алфавітної системи письма [7:483]. Отже, в першу чергу, шрифт є засобом для фіксації графічних знаків на письмі. Разом з тим, функції шрифту не обмежуються фіксацією знака на папері. Н. В. Месхішвіллі вважає, що шрифт стає параграфемним елементом, коли його дано на фоні інших шрифтів [1:6]. Таким чином, діапазон використання шрифту як невербального засобу значно розширюється за рахунок одночасної появи у тексті різних його варіантів. Розмаїття використаних у тексті шрифтів надає йому більшої виразності та сприяє виділенню тих елементів, які не повинні залишитися поза увагою читача.

Поза нашою увагою залишаються випадки використання слів або словосполучень оформлених шрифтом, що відрізняється від шрифту основного тексту, таких як заголовки, початок абзацу, власна назва тощо, оскільки їхнє виділення додатковим шрифтом є традиційним і не має експресивного характеру.

Під *додатковим шрифтом* ми розуміємо шрифт, що відрізняється від шрифту, яким набрано основний текст за своїми типографічними показниками (малюнком, гарнітурою, кеглем), і служить для виділення окремих елементів тексту.

Результати проведеного нами дослідження свідчать, що автори можуть виділяти іншим шрифтом окреме слово, словосполучення, речення і т. д. Шрифт як невербальний графічний засіб експресії здатен підкреслювати значення виділеного ним елемента, передавати різні візуальні образи тощо. Отже, додатковий шрифт може використовуватися як контраст до основного шрифту тексту у наступних випадках:

Часто додатковий шрифт використовується для передачі оголошення та його виділення на фоні основного тексту.

... Émerveillée, Zazie mit quelque temps à s'apercevoir que, non loin d'elle, une œuvre de baroque plantée sur le trottoir se complétait de l'inscription MÉTRO [20:44].

У наведеному прикладі письменник спробував передати побачений напис за допомогою іншого шрифту, щоб він не зливався з основним текстом твору і читач зміг зрозуміти авторський задум. На нашу думку, такі прийоми сприяють більш точному відтворенню в уяві читача візуального образу задуманого письменником, збільшують виражальну силу написаного і створюють певний рівень експресії тексту.

Письменники використовують додатковий прямий шрифт для підкреслення експресивного характеру мовлення.

... Son regard est à la fois angoissé et provocateur : l'intensité lui a toujours fait mal. J'ai envie de hurler NON, mais il est trop tard déjà, je sais que ma vie va basculer [12:10].

...Écoutez, docteur, tout le monde sait que vous êtes patriote, mais calmez-vous ! Docteur ! DOCTEUR ! [11:63]

Ми вважаємо, що у даних прикладах додатковий шрифт, використаний для оформлення слів, передає певним чином підвищений тон їх вимови. Літери виділених слів є більшими по розміру за літери основного тексту та супроводжуються засобами, які вказують на підвищений тон: у першому випадку це слово *hurler* (вити, репетувати, горлати), у другому випадку це знак оклику (!), який кілька разів з'являється у тексті. Таким чином текст стає більш виразним та зрозумілим читачеві.

Експресивний потенціал додаткового шрифту служить також для виділення логічним наголосом певних елементів тексту, наприклад:

... Le programme fasciste et nazi, lui, consistait bien à tenter d'éliminer définitivement la question. Même obsession, au fond, chez les communistes, avec leurs propres soutiens occultistes ou ésotériques débouchant sur la brutalité scientiste. Psychose universelle. Un seul dieu forcené, donc : MORT [23:176].

Даний приклад показує, що шрифт може бути додатковим засобом виділення разом з пунктуаційними знаками. Виділений елемент тексту привертає увагу читача і показує йому на чому саме хотів наголосити автор. Тому ми вважаємо, що у цих випадках експресивний потенціал шрифту проявляється з усією повнотою, оскільки сприяє максимальному розумінню ходу думок письменника.

Іншим випадком нетрадиційного використання додаткового шрифту є виділення за його допомогою ключової теми твору.

... le droit d'employer le mot SURREALISME dans le sens très particulier où nous l'entendons, car il est claire qu'avant nous ce mot n'avait pas fait fortune [10:46].

У наведеному уривку з “Маніфесту сюрреалізму”, А. Бретон використовує виділення додатковим шрифтом слова *surréalisme*, щоб зосередити на ньому усю увагу читача. Письменник впродовж усього тексту використовує його у виділеному вигляді, завдяки чому воно постійно фігурує перед очима читача та сприяє запам'ятовуванню нового значення слова. Ми вважаємо, експресивний потенціал шрифту у даному випадку значно посилюється завдяки частому вживанню елемента тексту.

Поодинокими є випадки використання шрифту для створення оригінального графічного оформлення тексту, наприклад:

Puis il commençait à écrire l'histoire :

ESTHER. ESTHER EST ARRIVÉE EN EFRIQUE 1948.

ELLE SAUTE SUR LE QUAI ET ELLE MARCHE DANS LE FORÊT.

C'était bien, d'écrire cette histoire, enfermé dans la cabine, sans bruit, avec la lumière de la veilleuse et la chaleur du soleil qui montait au-dessus de la coque du navire immobile.

LE BATEAU S'APPELLE NIGER. IL REMONTE LE FLEUVE PENDANT DES JOURS. [15:49]

На нашу думку, в запропонованому прикладі оригінальність графічного оформлення полягає у спробі автора показати різні плани оповіді, що розгортаються у творі, за допомогою різних шрифтів. Таким чином, історія, яку пише один з персонажів, оформлена відмінним від основного шрифтом і щоразу відділяється від основного тексту абзацом. Зауважимо, що поєднання цих прийомів створює високий рівень експресії у

тексті, усе вказує на особливий зміст виділеного тексту, який потребує окремої інтерпретації з боку читача.

Додатковий шрифт є ефективним невербальним графічним засобом експресії, оскільки він дає письменнику можливість передачі на письмі візуального образу, особливостей звучання виділеного елемента, оригінального графічного оформлення тексту та відбиття різних відтінків значення тощо. Важливо додати, що більший рівень експресії створюється завдяки поєднанню кількох випадків експресивного використання графічних засобів експресії.

Поряд із додатковим прямим шрифтом одним з найбільш розповсюджених різновидів шрифту є курсив. За визначенням О. С. Ахманової курсив – це малюнок типографського шрифту, близький до рукописного, котрий використовується для виділення частини тексту із решти тексту, надрукованого прямим шрифтом [8:212]. Проблемою курсиву як графічного стилістичного засобу займався М. В. Петровський [3]. Учений дійшов висновку, що шрифтове варіювання взагалі, і використання курсиву зокрема, може служити для передачі особливостей інтонації (у діалогічному мовленні) або для логічного виділення необхідного елемента тексту, відповідно до чого вчений виділив різні види курсивних акцентів тощо.

Ми погоджуємося з думкою вченого про другорядний статус курсиву поряд з іншими графічними засобами виділення (пунктуаційними знаками, великими літерами). Хоча, функціонуючи поряд у художньому тексті, разом вони виразніше реалізують задум автора.

Після опрацювання матеріалу дослідження нами було з'ясовано, що експресивний потенціал курсиву найчастіше використовується для передачі візуальних образів, різноманітних звукових відтінків живого мовлення, для оригінального оформлення елементів тексту з метою їхнього виділення та наголошення тощо.

Наприклад, досить часто курсив використовується для створення певного візуального образу:

La chambre de Béragère était située dans l'aile d'une haute villa d'un étourdissant gothique 1880. Un écriteau à demi éfacé portait, au-dessus du perron :

Pensions de la famille

Les Embruns

[14:187]

У наведеному прикладі, авторка використала курсив для виділення на тлі тексту напису на табличці. Поєднання напису курсивом зі збільшеним інтервалом та розміщенням тексту по центру відразу привертає увагу. Такий прийом уточнює читачеві, що даний напис візуально не зливається з оточуючим середовищем і носить особливе значення для описуваної ситуації. На нашу думку, одночасне залучення різних невербальних засобів разом із курсивом створює вищий рівень експресії у тексті.

Розглянемо також приклади використання курсиву для передачі особливостей вимови:

Et, chaque fois que Maigret racontait l'histoire, il concluait par un ironique :
– *C'est tout?* [22:139]

Ça doit venir du 3e escadron car ils adorent cette chanson. Il y a d'abord un récitant qui déclame avec emphase :

– *Un sous-officier des hussards la demande en mariage !*

Une voix grasse, avinée, lui répond :

– *Ah, nom de Dieu !* [19:315]

Курсив у даних прикладах служить засобом передачі особливої інтонації при вимові певного елемента тексту. Щоб читач правильно зрозумів задум автора, використання курсиву супроводжується відповідними лексичними одиницями. Саме лексичні одиниці розтлумачують читачеві особливості інтонації персонажу, а курсив додатково виділяє його репліки, вимовлені з іронією чи пафосом. Ми вважаємо, що таке поєднання одиниць лексичного і графічного рівнів є ефективним для створення експресії написаного.

Також курсив часто використовується і для передачі підвищеного тону, наприклад:

– Mac Leod et sa clique sont allés pêcher ce matin, dit-il d'un ton presque dramatique. Je les ai vus revenir. Ils avaient des *masses* de poissons !

Sa voix sur *masses* monta tout d'un coup sur une note trop élevée qui fit fausset. Il rougit. Il n'aimait pas quand sa voix lui jouait des tours [18:309].

Là, la situation n'avait pas changé ; les cadavres étaient seulement plus nombreux. Puig arrivait cette fois par le paseo de Gracia, dont l'hôtel Colon fait le coin. Un haut-parleur criait :

L'aviation du Prat a rejoint les défenseurs des libertés populaires [16:33].

Зазвичай високий тон вимови того чи іншого слова на письмі передається за допомогою знаку оклику в кінці речення. Курсив служить у даному випадку додатковим до пунктуаційних знаків невербальним

засобом передачі підвищеного звучання слова і його виділення на нейтральному фоні тексту. Також письменники вдало поєднують курсив з лексичними одиницями, що робить сприйняття тексту швидким та простим. У даному випадку максимальна експресія тексту створюється завдяки поєднанню різних графічних одиниць (курсив, поля, знак оклику) та одиниць інших рівнів.

Як і додатковий прямий шрифт, курсив може служити для створення оригінального графічного оформлення тексту:

... Maubert agitait un fusil. Cécile était échevelée et furieuse. Terrier griffonna quelque chose et le tendit à Maubert. Celui-ci hésita à prendre le bout de papier.

– Il est aphone, dit Anne.

Marre qu'on me pompe l'air, disait la bout de papier que tenait Maubert. *Neutralisé Cécile pour vous rappeler que je suis dangereux. Fait une promenade tranquille, c'est tout.*

– T'as perdu ta langue ?

Terrier hochait la tête.

– Il est aphone, répéta Anne.

Désormais je communique par écrit, écrivit Terrier qui décira encore et tendit le bout de papier.

– T'es dingue. T'es vraiment dingue, mon pote, dit Maubert.

– Il a un accès nerveux, affirma Anne.

Maintenant foutez la paix, déclara Terrier par écrit [17:131].

Даний приклад є яскравою ілюстрацією того, наскільки великим є експресивний потенціал курсиву завдяки авторській винахідливості. Письменник виділив курсивом репліки персонажа, який не вимовляє їх, а пише на папері. Крім того, він порушив правила пунктуаційного оформлення діалогу, відмовившись від використання тире для введення репліки, яка власне і не вимовляється в реальності. На нашу думку, ці прийоми створили високий рівень експресії у тексті, оскільки читач бачить і відразу розуміє особливий характер описуваної ситуації.

Крім того, курсив можна розглядати як додатковий до стилістичних засіб виділення, наприклад:

Qu'est-ce que je vais faire à présent ?

Surtout ne pas bouger, *ne pas bouger* ... Ah !

Ce mouvement d'épaules, je n'ai pas pu le retenir ... [21:141]

– Si vous me faites confiance, autant aller jusqu'au bout. Je ne comprends pas. Quel rapport a votre mariage avec “ *l'autre* ” ? Qui est “ *l'autre* ” ? [18:145]

У наведених уривках художніх текстів курсив використано як додатковий графічний засіб експресії разом з повтором, котрий є синтаксичним стилістичним засобом відокремлення. У другому прикладі, слово виділене курсивом взяте ще й у лапки і повторюється два рази, що свідчить про його особливе значення у даній ситуації. Автор уміло наклав курсивний шрифт, пунктуаційне оформлення на синтаксичну структуру речення завдяки чому виділені елементи набули експресивного характеру. Виділені елементи постійно перебувають в полі зору читача і допомагають зрозуміти на чому акцентує письменник.

Ми зустріли низку випадків використання курсиву для виділення авторської думки у тексті:

– *La route de Paris s'ouvre. C'est la Victoire. A quel prix, hélas ! ... Les noms des héros restent pour jamais écrits dans nos cœurs comme ils sont écrits pour jamais dans l'histoire. Les noms des héros sont écrits, oui ! Sur les tombes. Quand on les a retrouvés, les héros ! Cependant, Abel lutte contre son émotion, à cause des traîtres petits mots : dans nos cœurs. Des mots ! Words. Words. Bouffonnerie et pourriture !*

– *Visitez pieusement ce musée et les grands cimetières. Qu'ils vous rappellent le prix de la liberté [14:19].*

Текст твору є вираженням авторських думок, світогляду. Іноді у читача може скластись враження, що репліки одного з персонажів виражають особисту позицію письменника щодо піднятої на розгляд проблеми. У запропонованому прикладі саме курсив служить засобом виділення авторської думки у тексті. Ми вважаємо, що такий прийом ефективно сприяє розумінню проблематики твору і особистої життєвої позиції письменника.

Розповсюдженням є використання експресивного потенціалу курсиву для виділення на письмі логічним наголосом необхідного елемента тексту:

L'amour est un état de confusion du réel et du merveilleux. Dans cet état, les contradictions de l'être apparaissent comme réellement essentielles à l'être [9:250].

... *Les nègres sont très fiers, Moshelé, m'avait-il expliqué. Seulement, avec leur peau noire, on voit tout de suite qu'ils sont différents. Alors, évidemment, les autres, ceux qui savent bien qu'ils sont des hommes à part entière, se sentent insultés, humiliés et envieux, et ils tuent parfois un noir pour forcer les autres à capituler et à accepter la fraternité, les obliger à devenir des hommes à part entière [11:305].*

У наведених прикладах, курсив як графічний засіб виділення служить для позначення у тексті слова, що є найбільш важливим з точки зору автора. Іноді письменник не лише ставить логічний наголос за допомогою курсиву, але й пропонує читачеві своє нове розуміння змісту виділеного слова, щоб повторно спрямувати читача на особливе переосмислення його значення. Такий прийом створює значну експресію написаного і допомагає читачеві правильно розуміти хід думок автора.

Значною експресивністю характеризуються випадки використання курсиву як засобу виділення для створення мовленнєвої гри:

LE PROFESSEUR

Sept et un ?

L'ÉLÈVE

Huit.

LE PROFESSEUR

Sept et un ?

L'ÉLÈVE

Huit... *bis*.

LE PROFESSEUR

Très bonne réponse. Sept et un ?

L'ÉLÈVE

Huit... *ter*.

LE PROFESSEUR

Parfait. Excellent. Sept et un ?

L'ÉLÈVE

Huit... *quater*. Et parfois neuf.

LE PROFESSEUR

Magnifique. Vous êtes magnifique. Vous êtes exquise. Je vous félicite chaleureusement, Mademoiselle ... [13:101]

Наведений приклад взято з п'єси “Урок” Е. Іонеско, котрий є представником “театру абсурду” французької літератури ХХ століття. Письменник використовує курсив для створення мовленнєвої гри. Автор виділяє курсивом латинські слова, акцентує їх. Ці слова щоразу підкреслюють впевненість персонажа у правильності, логічності своєї відповіді. Але поставлене кілька разів одне й теж саме запитання провокує невпевненість персонажа у своїх попередніх рішеннях і доводить абсурдність будь-якої логіки у відповіді на найпростіші запитання. Таким чином, звичайне виділення курсивом іншомовних слів забезпечує високий рівень експресії у тексті.

Також ми виявили випадки використання курсиву для виділення різних слів чи словосполучень, що з'являються час від часу у продовж усього тексту.

Le patron de l'hôtel, un Auvergnat, les examinait toutes en hochant la tête.

– Ce n'est pas que type que je l'aie beaucoup vu, mais ce n'était pas un *type comme ça* ... [22:158]

Témoignage de la fille d'étage.

– Je n'ai jamais eu l'occasion de le raconter, car, je ne faisais sa chambre qu'au milieu de la matinée, après le 42 et 43, mais je peux vous dire que *cela sentait le célibataire* [22:159].

Mais ce n'était pas à tout cela que Maigret avait pensé dans son lit. Il pensait à l'assassiné.

– *Il s'habille, il mange, il met son chapeau et il sort ... Il se dirige vers le métro du boulevard des Batignolles* ... [22:159]

Автор використовує виділення курсивом, щоб протягом усієї розповіді зосереджувати увагу читача на необхідних елементах, контролювати певним чином процес сприйняття читачем інформації. Слова виділені курсивом як елементи мозаїки, котрі в кінцевому результаті відтворюють перед читачем завершену картину: психологічний портрет персонажа. Цей спосіб використання курсиву також є дієвим засобом для забезпечення експресії у тексті.

Висновки. Текст художнього твору є необмеженим простором для авторської фантазії та втілення різноманітних експериментів із графічними засобами виділення: додатковим шрифтом, курсивом тощо. З огляду на розмаїття випадків експресивного вживання першість серед невербальних графічних засобів виділення належить курсиву. Передача на письмі побаченого, емоційно забарвленої вимови, оригінальні авторські рішення щодо оформлення тексту тощо вдало реалізуються за допомогою поєднання курсиву з різними експресивними засобами. Популярність цього виду шрифту можна пояснити широкою сферою його використання поза межами художньої літератури.

Додатковий прямий шрифт займає друге місце відповідно до частоти експресивного використання. Цей засіб виділення поступається курсиву за популярністю, однак письменники часто використовують додатковий шрифт як альтернативний курсиву засіб виділення. За допомогою додаткового шрифту письменники мають змогу передати візуальні образи та звукові особливості мовлення на письмі, а також використати його для

створення оригінального графічного оформлення тексту, виділення певних відтінків значення слова, логічного наголосу тощо.

Експресивний потенціал як курсиву, так і додаткового шрифту розкривається з усією повнотою завдяки авторській винахідливості. Саме завдяки експериментам письменника з використанням експресивного потенціалу курсиву та додаткового шрифту зростає виразність письмового тексту.

Перспектива дослідження графічних засобів виділення вбачається у можливості вивчення їх ролі у створенні різних ступенів експресії у поєднанні з іншими невербальними графічними засобами, а також детальне вивчення їх взаємодії з засобами експресії інших рівнів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Месхисвилли Н. В.* Экспрессивные средства письменной коммуникации (на материале русской, английской и американской рекламы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.19 / Наталия Викторовна Месхисвилли ; МГПИИЯ им. Мориса Тереза. – М., 1990. – 27 с. 2. *Костенко Г. Т.* Стилистические функции графических средств в языке английской рекламы / Г. Т. Костенко // Проблемы стилистического анализа текста : на материале англ., нем., исп. яз. : сб. статей / редкол. : О. К. Денисова (отв. ред.). – Иркутск : Б.и., 1979. – С. 55–66. 3. *Петровский Н. В.* Стилистическая графика англо-американской прозы XIX–XX вв. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Николай Васильевич Петровский ; Киевск. гос. ун-т им. Тараса Шевченко. – К., 1981. – 29 с. 4. *Большаков М. В.* Книжный шрифт / Михаил Варлаамович Большаков, Георгий Валерианович Гречихо, Абрам Григорьевич Шицгал. – М. : Книга, 1964. – 311 с. 5. *Боумен У.* Графическое представление информации / Уильям Боумен ; [пер. с англ. А. М. Пашутина. ; под. ред. В. Ф. Венда]. – М. : Мир, 1971. – 226 с. 6. *Баранов А. Н.* Воздействующий потенциал варьирования в сфере метаграфематики / Анатолий Николаевич Баранов, Павел Борисович Паршин // Проблемы эффективности речевой коммуникации : сб. науч.-аналит. обзоров / редкол. : Ф. М. Березин (отв. ред.) и др. – М. : ИНИОН, 1989. – С. 41–115. 7. *Шрифт* : [Большая сов. энциклопедия : в 30-ти т.] / глав. ред. А. М. Порохов. – [3-е изд.]. – М. : Советская энциклопедия, 1978. – Т. 29. – С. 483–484. 8. *Ахманова О. С.* Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – [3-е изд. стереотип.]. – М. : КомКнига, 2005. – 571 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

9. *Aragon L.* Le paysan de Paris / L. Aragon. – P. : Gallimard, 1966. – 256 p. 10. *Bréton A.* Manifeste de surréalisme. Poisson soluble. Nouvelle édition augmentée d’une préface et de la lettre aux voyantes / A. Bréton. – P. : Les documents, S.a. – 206 p. 11. *Gary R.* La danse de Genris Cohn / R. Gary. – P. : Gallimard, 1995. – 368 p. 12. *Groult B. et F.* Le féminin pluriel / B. Et F. Groult. – P. : Denoël, 1994. – 318 p. 13. *Ionesco E.* Cantatrice chauve suivi de La leçon / E. Ionesco. – P. : Gallimard, 1995. – 162 p. 14. *Lanoux A.* Quand la mer se retire / A. Lanoux. – P. : Julliard, 1967. – 384 p. 15. *Le Clézio J. M. G.* Onitsha / J. M. G. Clézio. – P. : Gallimard, 1993. – 231 p. 16. *Malraux A.* L’espérance / A. Malraux. – P. : Gallimard, 1966. – 500 p. 17. *Manchette J.-P.* La position du tireur couché / J.-P. Manchette. – P. : Gallimard, 2001. – 205 p. 18. *Merle R.* L’île / R. Merle. – P. : Gallimard, 1994. – 697 p. 19. *Nimier R.* Le hussard bleu / R. Nimier. – P. : Gallimard, 1991. – 450 p. 20. *Queneau R.* Zazie dans le métro / R. Queneau. – P. : Gallimard, 1990. – 190 p. 21. *Sartre J.-P.* La nausée / J.-P. Sartre. – P. : Gallimard, 1971. – 256 p. 22. *Simenon G.* Maigret et l’inspecteur malgracieux / G. Simenon. – P. : Presse de la Cité, 1957. – 192 p. 23. *Sollers Ph.* Secret / Ph. Sollers. – P. : Gallimard, 1992. – 250 p.